

ГЕОРГИЈ (ЃОРЃЕВСКИ), митрополит

ПРОРОЧКОТО НАСЛЕДСТВО НА ЗАХАРИЈА: ТЕМИ ЗА ОБНОВУВАЊЕТО И МЕСИЈАНСКОТО ОЧЕКУВАЊЕ

Книгата на пророкот Захарија е претпоследна и најдолга книга од збирката на дванаесетте пророци. Таа е книга која содржи бројни дилеми и нејаснотии, посебно кога станува збор за неа како книжевна целина. Според содржината, стилот и речникот, првите осум глави се разликуваат од последните шест. Имено, додека во првиот дел (Зах 1–8), кој содржи низа визији и прецизни датуми, Захарија се спомнува четирипати, како и Зоровавел и Исус, двајцата народни водачи кои извршуваат значителна улога и во Агеевите пророштва,¹ преовладува жанрот на виденијата, се говори во прво лице, вниманието е посветено врз обновувањето на храмот, во вториот дел од книгата, познат и како Девтеро-Захарија (Зах 9–14), пророкот е анонимен, споменувањата за Зоровавел и Исус недостасуваат, а визиите изостануваат. Можно е разликување на дополнителни две секции во овој дел (Зах 9–11 и 12–14), од кои секоја започнува со ист наслов: „пророштво“ (9,1 и 12,1).²

¹ Како пророкот Агеј, така и Захарија делувал кратко, а и неговата дејност е точно хронолошки определена. Тие делувале во исто време и имале иста задача: обнова на ерусалимскиот храм како место на Божјата присутност и духовно средиште на народите, но не е познато дали овие два пророка меѓусебно се познавале и дали нивната дејност меѓусебно се надополнувала. Тие имале свој начин на делување и сопствената порака ја вообликувале според тоа како што сметале дека најдобро ќе го пробудат и задржат вниманието на нивните слушатели. Сепак, книгата на пророкот Захарија е потешка за разбирање и интерпретација поради апокалиптичниот стил и претставите кои понекогаш тешко се разбираат. Сп. Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2010, 389.

² Разликите во стилот и содржината на двата дела од книгата (1–8 и 9–14) се толку евидентни што дава повод за мислењето дека потекнува од различни автори и од различни епохи. Сепак, и покрај тоа, се забележува изненадувачка компатибилност помеѓу двата дела. Сличноста може да се објасни преку влијанието што некои заеднички традиции можеле да го имаат врз двата дела, како на пример, темата за посебната заштита на Господ над Ерусалим (сп. Зах. 2,5 и 9,8, како и 14,11), потоа улогата на небесата во плодноста (8,12) може да се спореди со изобилството на вода (14,6) или вечната светлина (14,6) на Ерусалим, но и формулата на заве-

И покрај бројните дискусии на тема на единството и целината на книгата, и покрај јасните внатрешни разлики, книгата ќе се разгледува во нејзината завршна форма, уште повеќе имајќи предвид дека тоа е случај и со многу други текстови од библиските книги. Се поставува прашањето, зошто хетерогените текстови се токму вака комбинирани? Освен тоа, потребно е да се истакне уште една важна карактеристика на овој сложен текст, а тоа е значителното присуство на феноменот на интертекстуалност, кој ги карактеризира и другите книги од збирката на дванаесетте пророци, но во оваа книга оваа појава се здобива со макроскопски пропорции.³

Книгата на пророкот Захарија е значаен пророчки спис којшто нуди верен увид во теолошкиот и општествено-политичкиот пејзаж на еврејската заедница по Вавилонското ропство. Овој труд ќе направи обид, преку исагошко-егзегетска анализа на пророчката порака на Захарија, да ги истражи нејзините основни теми, историскиот контекст, како и нејзината трајна важност за современите читатели.

1. Личноста на пророкот Захариј

Захарија, коешто значи „Бог се сеќава“, е често употребувано име во Стариот завет. Има повеќе од триесет личности кои го носат тоа име, а особено се среќава меѓу свештениците и левитите во периодот по ропството.⁴

И покрај големата важност, малку се податоците за пророкот Захарија. Тој се спомнува уште на почетокот од книгата, каде се вели: „Во осмиот месец од втората година на Дариј, овој збор Господов му беше кажан на пророкот Захарија, синот на Берекија, синот на Идо“ (1,1). Заедно со Агеј, како два главни предводници за обновување на храмот, тој се појавува и во книгите Ездра, каде е именуван како „син на Идо“ (1Ездра 5,1; 2 Ездра 6,1; 7,3-4). Се поставува прашањето, чиј син бил овој пророк, на Идо или на Берекија? Едно од објаснувањата е претпоставката дека „син“ исто може да се однесува на потеклото и да значи „внук“. Друго тврдење е дека податокот се од-

тот меѓу Бог и избраниот народ присутна во двата дела (8,8 и 13,9). Види P. Lamarche, *Zacharie IX-XIV: Structure littéraire et Messianisme*, Gabalda, Paris 1961. J. Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, Tyndale Old Testament Commentaries, Inter-Varsity, Downers Grove 1972, 80–81; José M. Abrego de Lacy, *I libri profetici*, Paidea, Brescia 1996, 222–224.

³ Donatella Scaiola, *I dodici profeti: perché «minori»? Esegese e teologia*, EDB, Bologna 2011, 185-197.

⁴ Меѓу ликовите кои го носат ова име можеме да ги споменеме, на пример, синот на првосвештеникот Јојада, кој бил каменуван во дворот на храмот по наредба на кралот Јоас (2 Летописи 24,20-22) и еден цар на Северното царство, син на Еровоам II, кој владеел само шест месеци во 745 година. Еден Захарија, син на Јеверикийев, се споменува во Исаија како еден од двата лика избрани од пророкот како сведоци на она што е напишано на плочата (Ис 8,2).

несува на припадноста на Захарија на свештеничкиот род на Идо (во времето на Иоаким, наследникот на првосвештеникот Исус, инаку современик на пророкот, се спомнува Захарија како старешина на свештеничкото семејство на Идо, сп. Неемија 12,4.16).⁵ На тој начин би се објаснило советувањето со пророкот околу постот (Зах 7,1-3; 8,18-19), вниманието посветено на храмот (Зах 1,16; 2,17; 4,9; 6,12-13), вбројувањето во Господовите пророци (1,4; 7,7).

Спомнувањето на Беракија, пак, библистите го сметаат како обид пророкот Захарија да се поврзе со сведокот спомнат во Исаија 8,2. Таму во текстот се вели: „И ми рече Господ: „Земи си голема плоча и напиши на неа со човечко писмо: Махер-Шалал-Хаш-Баз.“ И си зедев верни сведоци: свештеникот Урија и Захарија, синот Јебекиев, и легнав со пророчицата, и таа зачна и роди син. И ми рече Господ: дај му име: Махер-Шалал-Хаш-Баз зашто, пред да се научи детето да изговара: тате, мамо, – богатството на Дамаск и пленот самарјански ќе бидат однесени од асирскиот цар“ (Ис 8,1-4). Името Беракија е варијанта на Јебекија, еден од двајцата верни сведоци именувани во овој текст, кој е повикан да сведочи за раѓањето на синот на Исаија, коешто, пак, е знак кој се однесува на едно идно исполнување на пророштвото. Преку оваа игра на вкрстени референци, книгата на Захарија може да се сфати како претстава на исполнувањето на пророштвото на Исаија. Тоа што е навистина значајно е обидот да се воспостави континуитет помеѓу ова пророштво и пророчката традиција. Со цитирање на серија од претходни текстови, Захарија има намера да покаже дека Божјиот збор се исполнува и покрај очигледното негирање на историјата.⁶

Во Евангелието според Матеј (23,35) исто така се говори за „Захарија, син на Варахија“ (Беракија) и за неговата маченичка смрт, но можно е да се работи за друг Захарија, чиј татко е Јојада (сп. 2Лет 24,20-22).⁷ Според мислењето на свети Кирил Александриски, постои можност, според која мајката на пророкот по смртта на нејзиниот маж Беракија го родила Захарија од Адај, кој бил брат на Варахиј.⁸

⁵ Thomas Edward McComiskey, *Zephaniah, Haggai, Zechariah, and Malachi, The Minor Prophets, An Exegetical and Expository Commentary*, Volume 3, Baker Book House Company, Grand Rapids, Michigan 1998; Henning Graf Reventlow, *Aggeo, Zaccaria e Malachia*, Brescia 2010, 59.

⁶ Donatella Scaiola, *I dodici profeti: perchè «minori»? Esegesi e teologia*, EDB, Bologna 2011, 185–197.

⁷ Božo Lujić, *Starozavjetni proroci*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2010, 391–392.

⁸ А. П. Лопухин, *Толковаѡ Библиѡ*, VII, Петербургъ 1910, 383; Кирил Александрийски, *Творения*, Сергіевъ Посадъ Москва 1898, 2. Адај бил свештеник и во Вавилон, а со кнезот Заровавел се вратил од ропството и ја поставил основата на возобновеното свештенство. Од ропството Захарија во Ерусалим пристигнал како млад човек, кој со основна наобразба се здобил во Вавилон. Тамошниот живот би извршил силно влијание врз пророкот, а се забележува

2. Историски контекст на животот и дејноста на пророкот Захариј

Според податокот од самиот почеток на книгата, Захариј ја започнува својата пророчка служба „во осмиот месец од втората година на Дариј“ Хистап (1,1), а тоа би било септември-октомври 520 година пр. Хр. и таа траела најмалку две години, бидејќи понатаму стои дека едно од своите пророштва пророкот го изговара во деветтиот месец од четвртата година од владеењето на Дариј (сп. 7,1), односно ноември 518 година пр. Хр. Времето на пророчката служба се совпаѓа со периодот на организирањето на првата еврејска општина по враќањето на Евреите од Вавилон под раководство на Зоровавел и првосвештеникот Исус и возобновувањето на храмот.⁹

Историскиот контекст во кој живеел и делувал пророкот Захарија, барем делумно, е ист како оној на пророкот Агеј. По указот на персискиот цар Кир, Евреите добиле можност за да се вратат од ропство во сопствената Татковина, но враќањето не било ниту лесно, ниту величествено, затоа што оние кои се вратиле назад се соочиле со немаштија, несигурност и целосно обновување на разрушениот Ерусалим. Од друга страна, пак, потресите во персиското царство за време на царот Дариј ги разбудиле надежите за доаѓањето на Божјото царство, коешто првенствено требало да се оствари во Ерусалим. И Агеј и Захарија се надевале на возобновување на теократијата, гледајќи во Зоровавел, како внук на царот Јехонија, Божји пратеник и намесник. Веројатно и затоа биле упорни во нивните настојувања за изградба на храмот како место на Божјото присуство, бидејќи верувале дека Ерусалим ќе стане средиште не само на израилскиот, туку на сите народи (посебно кај Захарија храмот добива универзално значење, сп. 2,14-15). Затоа храмот и бил изграден за многу кратко време, та бил завршен во 515 година. Не постојат податоци кои би посведочиле дали Агеј и Захарија биле живи во тоа време, но имајќи предвид дека ниту еден од нив не го забележува осветувањето на храмот во своите списи, најверојатно не успеале да го доживеат тоа за коешто пророкувале и се залагале.¹⁰ Сепак, општествената и економската состојба во Јудеја не се подобрила, во меѓувреме Зоровавел исчезнал, а со него и нејзините политички надежи за можно повторно издигнување на Давидовата династија.¹¹

дека тој добро ги познава состојбите на Вавилон и Персија. Сп. А.П. Лопухин, *Библијскаа Историја Ветхий Заветъ Т.2.*, Петербургъ 1890, 8

⁹ Димитриј Рождественскій, *Книга пророка Захарија*, Сергиевъ Посадъ Москва 1910, 66; Милан Милутиновић, *Служба шеснаесторице пророка*, 277–278.

¹⁰ Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2010, 390.

¹¹ Donatella Scaiola, *I dodici profeti: perchè «minori»? Egesi e teologia*, EDB, Bologna 2011, 185–197.

3. Содржина на книгата

Книгата содржи два посебни дела, Зах 1–8 и Зах 9–14. Двата дела меѓусебно се разликуваат врз основа на содржината, стилот и речникот. Првите осум глави содржат низа визии кои се однесуваат на враќањето на избраниот народ во Ерусалим и неговото обновување, додека следните шест глави содржат визии за доаѓањето на Месијата, последното обединување на Израил и последните денови. Додека во првиот дел се спомнуваат конкретни датуми и личност (Зоровавел, Исус), вториот е воопштен, а авторот е анонимен.

3.1 Захарија 1–8

Првиот дел (Зах 1–8) е поделен на други два поддела. Додека едниот (1–6) се сосредоточува на осумте визии, во другиот дел (7–8) главното внимание е свртено кон постот.

Во првиот поддел се прави разлика помеѓу ноќните визии (1–3) од оние што се случуваат по будењето на пророкот (5–6). Сите се проследени наназад до еден датум; се вели дека тие се случиле ноќта на 24-ти од единаесеттиот месец од втората година од Дариј (сп. Зах 1,7, ноември 520/519 пр.Хр.).¹² Текстот за визиите има концентрична структура, истакнувајќи ја во центарот петтата визија за свеќникот и двете маслинови дрва:

1. Коњаниците (1,7-17)
2. Четирите рога (1,18-21)
3. Мерното јаже (2,1-5)
4. Исус пред ангелот Господов и пред сатаната (3)
5. Светилникот и двете маслинови дрвја (4)
6. Летечкиот свиток (5,1-4)
7. Жената во кошница (5,5-11)
8. Четирите коли (6,1-8)

Пред овој поддел има вовед кој повикува на покајание (1,1-6)¹³ и епилог за интронизацијата на првосвештеникот Исус Навин (6,9-15). Централната

¹² Захарија трипати добива порака од Господа („и дојде зборот Господов на пророкот Захарија“): првпат во ноември 520 (1,3-6), вторпат на 15 февруари 519 (7,6-15) и третпат на 7 декември 518 година (7,1-8,23).

¹³ Во воведот се предлага поделба помеѓу сегашната заедница и генерацијата на татковци. Првиот чекор за покајание бил да се прифати катастрофата претрпена како резултат на претходната ситуација, која се карактеризирала со непослушност кон пророците. Сите ставови се насочени кон поддршка на моралот на заедницата. И покрај општата ситуација на слабост (1а), крајот на угнетувањето се приближува (2а) и Ерусалим, заштитен од Господ, ќе го поврати својот сјај (3) и моќта на осветениот (5); правдата ќе владее (6а), злобата ќе биде искоренета (7) и духот Господов ќе го достигне непријателот од северот (8а).

порака е онаа за сеопшт мир (1,11) преку осумте визији, мир кој ќе донесе големи промени во Ерусалим и Јудеја по чудесната Божја интервенција.

Пророчките виденија содржат слика, но и збор што пророкот ќе треба да го пренесе. За разлика од претходните пророци, тој не бива пренесен во небесниот свет, туку божанскиот свет доаѓа при него во облик на различни слики од овдешната реалност. Самото видение кај Захарија значи примање на Божјиот збор преку слика која сама по себе не е јасна, но којашто пророкот треба да ја објасни.

Визиите, пак, се карактеризираат со слична дводелна структура: првата го означува предметот на визијата, обично во екстатична форма, додека во втората, по краток дијалог во кој се бара објаснување, следува претстава на динамичен начин.¹⁴ Во сите визији, ангелот дејствува како посредник и во нив се прави обид да се нагласи важноста на Божјото делување во обновата на храмот и Ерусалим од страна на Зоровавел и Исус Навин.¹⁵ Кога Зоровавел одеднаш исчезнал од политичката сцена, се прави приспособување кон новата ситуација. Затоа била додадена четвртата визија и пророштвата кои ја придружувале (Зах. 3), нагласувајќи ја фигурата на врховниот свештеник Исус (споредено со епилогот на интронизацијата во 6,9-15).¹⁶

Во вториот подел (7-8), по визиите следат пророштва кои датираат две години подоцна (7,1). Ветувањата за надеж и малите знаци на почетокот на обновувањето фрлаат сомнеж за соодветноста на продолжувањето на постот во спомен на уништувањето на храмот (4 Цар 25,8-9; Ер 41,5). Првичниот одговор на Захарија (7,4-14), насочен кон разоткривање на неправдата, се чини дека советува да се продолжи со пост, заедно со морално поправање. Вториот одговор (8,18-19) ја најавува промената на постот во славење и радост. Серија на пророштва за спасение го завршуваат текстот. Тие се од различно потекло, а содржат иста воведна формула: „Така вели Господ на силите“ (11 пати почнувајќи од 7,9). Овие пророштва ја потхрануваат надежта на луѓето во иднината, а во некои од нив преовладува месијанскиот набој (8,20-23).

Во целата тематска целина, интересот за обнова на храмот е централен во пораката на пророкот. Сепак, неговата есхатолошка перспектива го разликува од Агеј. Сегашната реалност е проектирана во иднината на раскошот, во

¹⁴ Некои библисти воочуваат троделна структура: опис на виденото, пророковото прашање за значењето на видението и толкување на видението како одговор на пророковото прашање, Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, 394.

¹⁵ Во самиот чин учествува и ангел, што претходно кај пророците беше многу ретко, кога беа во директна поврзаност со Господа. Кај Исаија (6) и Езекиил (1-3) Господ е опкружен со слава, додека кај Захарија не се гледа, иако е секаде јасно присутен. Невидлив за луѓето, па дури и за самиот пророк; Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, 394.

¹⁶ Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, 394.

која Господовото дело ќе ја достигне својата полнота. Малите почетоци на сегашноста се веќе дел од иднината. Ерусалим повторно ќе биде населен со жители кои се вратиле од прогонство, ќе биде заштитен од Господ и ќе стане седиште на Неговиот храм (2,9, 14-16; 8,3-23). Првосвештеникот Исус и Зоровавел, синот на Салатиил, ќе бидат владетели со месијански карактеристики (4,14; 3,5; 6,13) кои ќе ја имаат оваа функција.¹⁷ Но, не е доволно повторно да се изгради храмот, туку потребно е целосно преобраќање (1,2-6). Правдата и послушноста кон наредбите се основни (5,3-4; 5,8; 7,5-7.9-14; 8,5-7.14-17). Ќе започне нова започнува ера на конечна благословена добросостојба, обележана со мир (3,10) и единство на народите (2:15; 8:20-22.23).¹⁸

3.2 Захарија 9–14

Вториот дел (Зах 9–14) содржи низа мали пророштва на различни теми. Тука злото не се наоѓа надвор, туку во народот. Првата задача не е победата над непријателите, туку очистувањето на себеси и на народот. Во овој дел од книгата посебно место има Ерусалим во иднината (Ерусалим се појавува и во претходните поглавја, но тука неговата улога е есхатолозирана). Додека најнапред се говори за очистувањето на народот и градот, во понатамошните поглавја ова очистување ги опфаќа и другите народи (иднината, пак, која се најавува е означена преку јазичната форма „во оној ден“, сп. 13,1.2.4; 14,4.6,12).¹⁹

Првата збирка на пророштва (Зах 9–11) е составена од три големи блока: 9,1-10,2; 10,3-11,3; 11,4-17+13,7-9.

Првата целина Зах 9,1-10,2 ги развива темите за Бог како војсководител, Неговите освојувања (1-7), доаѓањето во храмот (8), интронизацијата (9-10), ослободувањето на затворениците (11-14), последната трпеза и благосостојбата (15–17). Текстот од 10,1-2 добро се поврзува со крајот на она што претходи: Бог на историјата, исто така, се појавува како Господар на природата, кој обезбедува не само политичко-воен успех, туку и материјален земјоделски напредок.

Втората целина (10,3–11,3) повторува слични теми: битката (3-7), враќањето на прогонетите од еден вид нов егзодус (8-11a), поразот на непријателите (11b), славословие на Бог Спасителот (12). Делот од 11,1-3 е делумно нејасен, но ако претставата за кедарот и лавот се применува на странските сили, овие стихови би го нагласиле поразот на непријателите.

¹⁷ Впрочем, Захарија не смета дека Зоровавел е очекуваниот Месија, но дека преку него и Исус го гледа остварувањето на Божјиот план во иднината. Види Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, 400.

¹⁸ José M. Abrego de Lacy, *I libri profetici*, Paidea, Brescia 1996, 214.

¹⁹ Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, 394–395.

Во третата целина следи алегоријата за пастирите (11,4-17 + 13,7-9). Некои ги идентификуваат со непријателски сили, како на меѓународно (Вавилонци, Персијци, Грци) така и институционално ниво (свештеници, лажни пророци, цареви). Почести се споменувањата на историски личности (Мојсеј, Арон, Марија; Саул, Давид, Соломон; Јоахаз, Јоаким, Јехонија, Јасон, Менелај). Алегориски се опишува една тешка состојба на народот, која станува сè потешка. Делувањето на лошиот пастир и расејувањето ќе се претворат во искушение коешто ќе води кон прочистување, а на крајот ќе има остаток кој ќе го повика името на Господ и ќе склопи завет со Него.

Во 12,1 се наидува на нов наслов. Оттука, па до крајот на книгата, може да се разликуваат седум делови, од кои сите започнуваат со истата формула: „во оној ден ќе се случи“ (12,3,9; 13,2,4; 14.6.8.13). Текстот од 12,1-13,6 започнува зборувајќи за есхатолошката војна меѓу Ерусалим и сите народи (12,1-8). Сепак, поразот на непријателите не го отвора патот кон победничката песна, туку кон огромна тажалка (12,9-13,1). Прочистувањето на срцето е проследено со прочистување на земјата, протерувајќи ги идолите и лажните пророци од неа (13,2-6). Последното поглавје обработува веќе познати теми, но воведува и нови. Започнува зборувајќи за есхатолошката борба и теофанијата (1-5) што го отвора патот кон рајската ера (6-11). Потоа повторно се повторува темата за борбата (12-15): преживеаните ќе се соберат во Ерусалим за да го прослават владеењето на Господ на празникот на сениците (16). Оние кои не го сторат тоа, ќе бидат казнети (17-19). Поглавјето завршува со говор за светоста на сè што е во Ерусалим и за исчезнувањето на трговците од храмот (20-21).²⁰

На прв поглед се добива впечаток дека книгата содржи збркан начин на теолошко размислување. Сепак, пораката е јасна и едноставна. Одредени теолошки теми јасно се отчитуваат под надворешниот приказ на необичните метафори. Една од темелните пораки на книгата е најавата на новото време кое Господ го подготвува за Ерусалим, а потоа и за другите народи. На Ерусалим нема да му бидат потребни ѕидини, затоа што самиот Бог ќе го чува и пази.²¹

4. Основни карактеристики на Захариевите пророштва

Потребно е да се истакне дека постојат разлики на пророштвото од овој период, кој се приближува кон крајот на старозаветното време, во однос на претходната ера. Една од основните карактеристики е повикувањето на пишаниот збор кој се пренесува во форма на книга. Пророците од минатото, на

²⁰ José M. Abrego de Lacy, *I libri profetici*, Paidea, Brescia 1996, 214–215.

²¹ Božo Lujčić, *Starozavjetni proroci*, 399.

пример Еремија (15,16; 36,20-23), веќе го отвориле овој пат. Визијата од Зах 5,1-4,2, на пример, сведочи за постоењето на авторитетно тело на официјални текстови кои вршеле важна функција во рамките на обновената заедница. Сликата на свитокот што лета, односно што доаѓа од Бога, е инспирирана од Еремија 15,16 и Езек 2,1-3,11 (како и Пс 39,8-9). Она што е впечатливо во овој поглед е фактот дека овој свиток има огромни димензии, што има симболична вредност поврзана со храмот во Ерусалим. Подоцнежните пророштва се окараактеризирани од поврзаноста со пишаниот збор, како во форма на „поранешните пророци“ (Зах 1,4), така и преку цитирање, алузија или реинтерпретација на запишаното во Тората. Напорот за зачувување и пренесување на светите текстови имал за цел, меѓу другото, да ги поддржи неопходните традиции и вредности потребни за одржување на идентитетот на заедницата по ропството, која живеела во драматични услови од општествена, економска, политичка, па и религиозна гледна точка. Додека во првиот дел е опишана иднината, вкоренета врз реорганизацијата на животот на заедницата собрана околу храмот во Ерусалим, вториот дел се осврнува на обесхрабрувањето што произлегува од фактот дека надворешните услови на животот не се промениле, дури и по обновата на храмот, очекувајќи целосното обновување на Јудеја, есхатолошки настан во кој ќе учествуваат сите народи повикани да го признаат владетелството на Господа (Зах 14,16-19). Во доцниот пост-егзилен период, кога надежите поврзани со политичкото обновување на заедницата исчезнувале и реалноста на персиското владеење станала очигледна, пророците (Захарија и неговите ученици) креативно одговориле на тензијата која била создадена помеѓу минатото и сегашноста.²² Тие ги трансформирале претходните пророштва, повторно ги прочитале и интерпретирале. Без да ја негираат валидноста на Божјиот збор предаден од древните пророци, тие биле во можност да го преформулираат она што веќе постоело во пишана форма, за да бидат можат да одговорат на чувството на недоверба што се ширело во заедницата, поддржувајќи ги истовремено традиционалните вредности и потврдувањето на верата на луѓето. Бог владеел над својот народ многу пред доаѓањето на монархијата (Излез 15,18) и тогашната историска непредвидливост, колку и да е болна, е толкувана од страна на пророкот како можност повторно да го открие сопственото потекло, како можност да се признае дека единствениот цар е Господ, и тоа за сите народи.

²² Donatella Scaiola, *I dodici profeti*, 185–197.

5. Месијанските пророштва во книгата на пророкот Захарија

5.1 Месијата – Првосвештеник и Цар

„Потоа ми го покажа тој Исуса, Големиот архиереј, Кој стоеше пред ангелот Господен, и сатаната, кој стоеше од Неговата десна страна, за да му се противставува“ (Зах. 3,1). „Тој ќе создаде храм Господен и ќе се прослави, ќе седне на престолот свој и ќе биде владетел, ќе биде и свештеник на престолот свој, и ќе има согласност за мир меѓу едниот и другиот“ (Зах. 6,13). Пророкот Захарија го најавува доаѓањето на Месијата како Првосвештеник и Цар (Марко 15,26; Мат. 21,5; Лука 23,38; Јован 19,19), Избавител, Искупител, Спасител на сиот човечки род. Овие стихови се пророштво, ветување и утеха не само за еврејскиот, туку и за сите народи на земјата.²³

5.2 Свеченото влегување на Месијата во Ерусалим

„Ликувај од радост, ќерко Сионова, извикувај, ќерко ерусалимска; ете, Царот твој доаѓа при тебе, праведен и со спасувачка сила, кроток, седнат на осле (Зах.9, 9). Исполнувањето на ова старозаветно пророштво го опишуваат сите четири евангелисти (сп. Јн 12,12-50; Мк 11,1-11; Мат 21,1-11; Лк 19,28-44). Непосредно пред свеченото влегување во Ерусалим, Господ Исус пренокил во Витанија. Следниот ден, в сабота, Тој бил помазан со миро од Марија, сестра му на Лазар (сп. Јн 12,1-11). На пат кон Ерусалим, од Витфагија, Тој испратил двајца од Своите ученици да земат осле (младо магаре), кое сè уште никој го немал јавано, заедно со магарицата.²⁴ Да се потсетиме дека магарето меѓу народите на Блискиот исток било сметано како симбол на мирот, но при свечените влегувања на царевите и големите достоинственици, тие биле качени на коњи и колесници. Кроткиот Господ, пак, иако Цар над царевите, во Ерусалим влегува со смиреност. Поради празникот Пасха во Ерусалим имало многу народ (дури и од Витанија, каде што неколку дена претходно Христос го беше воскреснал Лазар, сп. Јн 11,1-46), којшто Господ Исус го пречекале како Месија, долгоочекуваниот Цар од родот Давидов. Народот просветлен од Бога како таков го исповедал Исуса, велејќи: „Осана на Синот Давидов! Благословен е Кој иде во името Господово! Осана на висините!“

5.3 Предавството, триесетте сребреници и купувањето на грнчаревата нива

„И ќе им речам: ако ви е угодно, дајте Ми ја наградата Моја; ако, пак не – не давајте Ми ја; и тие Ми одредија плата триесет сребреници. А Господ

²³ Миодраг Михајловић, *Личноста Исуса Христа I*, Ниш 1967, 136.

²⁴ Ратомир Грозданоски, *Евангелие според Матееј, Проучување и толкување на евангелскиот текст*, Скопје 2011, 282.

ми рече: стави ги во црковната каса – тоа е висока цена со која Ме оценија. И јас ги зедев тие триесет сребреници и ги фрлив во домот Господен за грнчарот“ (Зах.11,13). Предавството на Јуда за триесет сребреници, опишано во синоптичките евангелија, е исполнување на ова Захаријево пророштво (сп. Мт 26,14-16; Мк 14,10-11; Лк 22,3-6). Јуда кај првосвештениците отишол без да биде повикан и не предложил цена, па тие му предложиле триесет сребреници, вообичаена откупна цена за еден роб (сп. 2.Мој. 51,32). Откако Јуда ќе го предаде Исуса ќе ги врати парите на првосвештениците, тие сметајќи ги како „цена за крв“ (сп. Мат. 27,6-8), купиле нива за погребување на туѓинци, коишто смртта ги затекнала за време на нивниот престој во Ерусалим.

5.4 Бегството на учениците од Гетсиманиската градина

„О, мечу, подигни се против Мојот пастир и против Мојот ближен, вели Господ Саваот: порази го пастирот и овците ќе се распрснат! (Зах. 13,7).“ На Маслиновата Гора, Господ Христос го претскажал бегството на апостолите по Јудиното предавство и Христовото приведување од страна на војниците и слугите на првосвештениците: „Порази го пастирот и овците ќе се распрснат“ (сп. Мат 26,31; Мк 14,27; Јн 16,32).²⁵ Секој од апостолите го уверувал Господа во сопствената верност, а посебно апостолот Петар кој беше изјавил: „Дури и сите да се соблазнат, јас нема да се соблазнам“ (сп. Мк 14,29). Христос јасно му прорекол дека во текот на ноќта три пати ќе се откаже од Него (Мк 14,30), што и се случило.

5.5 Прободувањето на ребрата на Месијата на крстот

„А врз домот Давидов и врз жителите ерусалимски ќе излијам дух на благодат и милост, и тие ќе погледаат на Него, Кого тие го прободоа, и ќе плачат за Него како што се плаче за еднороден син, и ќе жалат како што се жали за првороден... Но ќе му речат: а од што ти се белезите на рацете твои? Тој ќе одговори: од тоа што ме биеја дома оние што ме сакаа“ (Зах.12,10; Зах.13,6). Пророкот Захарија во овие стихови го објавува прободувањето со копјето на распнатиот Спасител на крстот (сп. Јн 19,34-37; Мк 15,44; Мат 27,57). Според евангелските сведоштва, војниците се приближиле до Исуса на крстот со намера да му ги прекршат колената, со што би ја забрзале смртта и да го симнат од крстот, па откако виделе дена го испуштил својот дух, за да бидат сигурни дека не е жив, еден од војниците со копје Му ги пробол ребрата, а од местото истекло крв и вода.

²⁵ Йоанн Златоуст, *Творения, томъ седьмои*, 811.

5.6 Слегувањето на Спасителот во адот и избавувањето на праведниците

„А што се однесува до тебе Израиле, заради крвта на заветот Јас ги пуштив затворените од ровот, каде што нема вода. Враќајте се на тврдината вие затворените, кои се надевате! А сега што ќе воспоставам, ќе ти дадам двојно“ (Зах. 9,12). Пророкот Захарија пророкува за слегувањето на Спасителот во адот, коешто, според новозаветното сведоштво, се случило непосредно по Неговата смрт на крстот: „Христос, за да нè приведе кон Бога, еднаш пострада за гревовите наши, праведник за неправедните; вистина мртов по тело, но оживеа со духот, со кого, откако слезе, им проповеда на духовите, кои беа во темнина“ (1.Петр. 3.18-19). Тој слезе во најдолните места на земјата, а тоа истиот, кој се издига повисоко од сите небеса, за да исполни сè (Ефес. 4,8-9). Христос слегува во адот како Бог, а се издигнува на небесата како човек, слегува во адот како човек, а воскреснува како Бог.²⁶

5.7 Откровение

Во последната книга од Светото писмо, Јовановото Откровение, исто така, се среќава долга серија на експлицитни и имплицитни цитати преземени од книгата на пророкот Захарија.²⁷

Како заклучок: книгата на пророкот Захарија нуди длабок увид во месијанските пророштва и значењето на обновата на Ерусалим. Преку своите визији и пораки, Захарија ги повикува луѓето на покајание и надеж за иднината, истовремено откривајќи го Божјото присуство и Неговата верност кон Својот народ.

²⁶ Јустин Поповиќ, *Тумачење йосланице Ефесцима свейѿоѿ айѿсѿѿола Павла*, Београд 1983, 79–80.

²⁷ *Зах* 1,6; 1,8; 2,1-2; 2,10; 3,1; 4,2; 4,3; 4,10; 4,11-14; 6,2; 6,3; 6,5; 6,6
Оѿкр 10,7; 11,18; 6,2.4; 19,11; 11,1; 21,3; 12,10; 4,5; 11,4; 5,6; 11,4; 6,4.5; 6,2; 19,11; 7,1; 6,2.5; 19,11

GEORGIJ (GJORGJEVSKI), Metropolitan

THE PROPHETIC LEGACY OF ZECHARIAH:
THEMES OF RESTORATION AND MESSIANIC EXPECTATION

Summary

The Book of Zechariah, the second-to-last and longest among the Twelve Minor Prophets, presents a complex narrative characterized by its literary diversity. Divided into two distinct sections, the first part (Zechariah 1–8) emphasizes the restoration of the temple and the roles of key figures such as Zechariah, Zerubbabel, and Joshua, featuring a series of visions and specific prophetic dates. In contrast, the second part (Zechariah 9–14), often referred to as Deutero-Zechariah, lacks direct references to these leaders and focuses on messianic prophecies and eschatological themes. Historically situated around 520 BC during the Persian reign, Zechariah's ministry aligns with the return of the Jewish people from Babylonian exile and the reconstruction of Jerusalem's temple. The book articulates essential themes of restoration, judgment, and purification, calling for the people's spiritual renewal. It presents a prophetic vision of the Messiah as both priest and king, alongside a portrayal of future conflicts and the ultimate divine reign over all nations. Moreover, the text demonstrates significant intertextuality, linking its messages to earlier prophetic writings and affirming God's enduring relationship with His people. This exploration of Zechariah's prophecies highlights the continuity of the prophetic tradition and the importance of scriptural authority within the broader context of Israel's spiritual journey.